

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ОДЕСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)

“ ____ ” _____ 2017 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 076 "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність"

за магістерською програмою професійного спрямування

Економіка, планування та управління бізнесом

На тему: «Кон'юнктурні дослідження та прогноз попиту на товарному ринку

молока та молочної продукції України»

Виконавець:

Студент факультету економіки
та управління підприємництвом

Чебан Роман Віорелович _____

(підпис)

Науковий керівник:

д.е.н., професор

Балджи Марина Дмитрівна _____

(підпис)

ОДЕСА – 2018

АНОТАЦІЯ

Чебан Р.В., «Кон'юнктурні дослідження та прогноз попиту на товарному ринку
молока та молочної продукції України»,
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності
«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою
«Економіка, планування та управління бізнесом»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2018 рік

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – ринок молока та молочної продукції України. У роботі розглянуті підходи та теоретичні аспекти вивчення кон'юнктури ринку молока та молочної продукції.

Проаналізована загальна ситуація з розвитку ринку молока та молочної продукції, визначені основні тенденції в експорті та імпорті продукції, обґрунтована цінова ситуація на ринку, проведено сегментацію та аналіз попиту, середньостроковий прогноз розвитку ринку, визначені основні гравці на ринку молока та молочної продукції України.

Запропоновано заходи щодо оптимізації структури виробництва молочної продукції, шляхів виправлення негативних тенденцій на молочному ринку, визначені основні напрямки можливого розвитку ринку.

Ключові слова: кон'юнктура, молоко, молочна продукція, ринковий попит, сегментація ринку, товарні ринки, прогноз ринку.

ANNOTATION

Cheban R.V., «Market research and forecast of demand in the Ukrainian market of milk and dairy products»,
thesis for Master degree in specialty
«Entrepreneurship, trade and stock-taking activities » under the program
«Economics, Business Planning and Management »,
Odessa National Economic University Odessa, 2018

The qualifying work consists of three sections. The object of research is the market of milk and dairy products of Ukraine. The article deals with the approaches and theoretical aspects of the study of the market situation of milk and dairy products

The general situation on the development of the milk and dairy market is analyzed, the main tendencies in export and import of products are determined, the price situation is justified on the market, the segmentation and demand analysis, the medium-term forecast of market development, the main players in the milk and dairy market of Ukraine are determined.

The measures aimed at optimizing the structure of dairy production, ways of correcting negative tendencies in the dairy market, the main directions of possible market development were identified.

Key words: state of affairs, milk, dairy products, market demand, market segmentation, commodity markets, market outlook.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ КОН'ЮНКТУРИ ТОВАРНИХ РИНКІВ	
1.1. Сутність кон'юнктури як економічної категорії, її складові та функції.....	6
1.2. Підходи до вивчення кон'юнктури ринку.....	13
1.3. Дослідження кон'юнктури товарного ринку молока та молочної продукції.....	18
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ	
2.1. Загальна характеристика ринку молока та молочної продукції України....	23
2.2. Аналіз структури виробництва молока та молочної продукції.....	31
2.3. Сегментування ринку молока та молочної продукції.....	36
2.3. Оцінка кон'юнктури ринку молока та молочної продукції.....	41
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ	
3.1. Виявлення взаємозв'язків та прогноз тенденцій на ринку молока та молочної продукції України.....	49
3.2. Стандартизація контролю якості молочної продукції України.....	57
3.3. Перспективи розвитку ринку молока і молочної продукції України.....	63
ВИСНОВКИ	69
Список використаних джерел	72
Додатки	78

ВСТУП

Актуальність обраної теми дослідження. Молоко є одним з найбільш затребуваних продуктів на українському ринку. Виробництво молока та молочної продукції залишається однією з провідних сфер у розв'язанні продовольчої проблеми постачання населення повноцінною харчовою продукцією.

Економічні умови, які склалися в останні роки в Україні, ставлять перед галуззю завдання не тільки задовольнити внутрішню потребу у високоякісній продукції, а й вийти на ринок країн ЄС. В умовах розширення конкуренції все більшого значення для забезпечення стабільності виробництва і рентабельності продукції набуває такий фактор, як стан загальної кон'юнктури ринку. Оцінка і аналіз ринкової кон'юнктури – необхідна умова формування державної економічної та соціальної політики регулювання ринку.

Завдяки ринковій кон'юктурі вдається визначити стан справ на конкретний момент часу, оцінити місце і роль галузі в економічній системі суспільства та правильність обраної ідеї. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба – розкрити необхідність функціонування кон'юнктури ринку, який безпосередньо пов'язаний з виробничою і комерційною діяльністю та управлінням організаційно-економічними відносинами в галузі, яка виробляє і реалізує молоко та молочні продукти.

Проблема є важливою та актуальною, тому з метою її ефективного вирішення, вважаємо за доцільне відмітити необхідність забезпечення внутрішнього ринку молочною продукцією та перспективи щодо виходу молочної продукції України на ринки країн ЄС.

Мета роботи – дослідження кон'юнктури ринку молока і молочної продукції України з метою налагодження внутрішнього виробництва для забезпечення національних потреб й розвитку міжнародних економічних відносин з країнами ЄС.

Для поставленої мети вирішувались наступні **завдання**:

- дослідити сутність економічної категорії “кон’юнктура”, її складові та функції;
- визначити підходи до вивчення кон’юнктури ринку;
- дослідити кон’юнктуру товарного ринку молока та молочної продукції;
- надати загальну характеристику ринку молока та молочної продукції України;
- проаналізувати структуру виробництва молока та молочної продукції України;
- провести сегментування національного ринку молока та молочної продукції;
- оцінити кон’юнктуру ринку молока та молочної продукції;
- виявити взаємозв’язки та спрогнозувати тенденції на ринку молока та молочної продукції;
- надати пропозиції щодо стандартизації контролю якості молочної продукції України;
- визначити перспективи розвитку ринку молока та молочної продукції України та напрямки розвитку.

Об’єктом є процес дослідження на товарному ринку молока та молочної продукції України.

Предметом виступає кон’юнктурне дослідження та прогноз попиту на ринку молота та молочної продукції України.

Методологічну основу дослідження складають загальні методи наукового пізнання:

- статистичної обробки даних – аналізуючи обсяги виробництва та споживання, попит та пропозицію, поголів’я рогатого скота, обсяги експорту та імпорту та інші показники ринку;
- економічного аналізу – при розчленуванні окремих аспектів ринку з метою їх оцінки;
- експертних оцінок – при оцінці окремих аспектів ринку;

- синтезу – при визначені пріоритетних напрямків поліпшення ситуації на ринку;
- індукції – при аналізі загального стану ринку;
- дедукції – для обґрунтування отриманої індуктивним шляхом інформації.

В процесі обробки інформації були використані обчислювальні функції комп'ютерної програми Microsoft Excel.

Інформаційну базу дослідження склали закони України, нормативно-правові акти Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, наукові та навчальні матеріали.

Теоретичною та методологічною основою стали законодавчі та нормативні документи, наукові і науково-методичні видання, матеріали мережі Інтернет. Питання опрацювання кон'юнктури ринку широко досліджувались як закордонними, так і вітчизняними науковцями. До них належать: Лассаль Ф., Репке В., Шеффле Е., Савенко А.О., Коваль С.П., Зомбарт В., Первушин С.О., Карпов В.А., Соломенцев І.О., Левицький В.В., Білявський І., Бодров В.Г., Балдич Н.І., Вагнер А., Білявський І., Абалкш Л.І., Момберт П., Штейн В.М., Первушин В.А., Кондратьєв М.Д., Мітчелл У.К., Прескотт Р.Б. та інші.

Опробовано та опубліковано дослідження за темою роботи у вигляді у вигляді тез доповідей до п'ятої міжнародної науково-практичної конференції, що пройшла 14-15 вересня 2017 року. Назви тез: “Оцінка впливу галузевих показників на ефективність виробництва молока” та “Сегментація ринку молочних продуктів в Україні”. За результатами виконання магістерської кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 статтю: “Сегментування ринку молока та молочної продукції в Україні” // Науковий вісник, Одеський Національний Економічний Університет, 2017.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. На основі визначення категорії “кон'юнктура”, як сукупності умов, взаємозв'язків, ситуацій, обставин, здатних вплинути на реалізацію певних планів, програм, досягти певних результатів, визначені основні складові ринкової кон'юнктури.

2. Проаналізовані основні завдання та фактори кон'юнктурного аналізу. Визначені загальні напрямки вивчення кон'юнктури ринку та наукові школи, що займалися дослідженням цього поняття. На основі наукових досліджень зарубіжних та вітчизняних вчених-науковців проаналізовано місце кон'юнктури ринку в кризових явищах.

3. Виявлені загальні особливості ринку молока та молочної продукції та визначені основні характеристики, що потребують детального розгляду.

4. Охарактеризовані загальні тенденції на ринку молока та молочної продукції України, визначені найбільші компанії на ринку, розглянуті питання рівня споживання та системи перевірки безпеки та якості молочної продукції.

Молочний ринок України характеризується тим, що його підприємства недостатньо готові до жорсткої конкуренції з потужними лідерами світового молочного ринку, в першу чергу, через недостатній рівень якості та безпечності продукції, що є важливими чинниками її конкурентоспроможності.

Існуючі проблеми в секторі приватних господарств населення обумовлені також низькою якістю молочної сировини, що впливає на її закупівельну ціну.

5. Надана оцінка структури виробництва молока та молочної продукції України. Аналіз виробництва свідчить про значні перспективи розвитку молочного підприємництва та виробництва молочних продуктів.

У 2016 році сільськогосподарські виробники виробили усього 0,2% молока гатунку «екстра» і 28,2% молока першого гатунку.

6. На прикладі Київської області проведено дослідження сегментації споживачів на ринку. Встановлено існування трьох різних за уподобаннями

основних сегментів покупців на ринку, описати профілі цих сегментів і визначити напрямки подальших досліджень. Досліджено попит на молочну продукцію серед регіонів України.

7. Надана оцінка кон'юнктури ринку ринку молока та молочної продукції України. Виявлено, що проблеми ціноутворення сільськогосподарських товаровиробників молока останніми роками значно ускладнилися. Спостерігається негативна тенденція щодо зниження поголів'я рогатого скота та висока мінливість показників експорту та імпорту молочної продукції.

Згідно з прогнозом споживання молока та молочної продукції при умові продовження тренду споживання молока та молочної продукції у 2018 році складе 185,7 кг у рік на одну особу, за даними ДССУ на 2018 рік рівень населення України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя) складе близько 42 мільйонів осіб. Таким чином для задоволення національних потреб у 2018 році потрібно буде біля 7799,4 тис. т. молока та молочної продукції, що повністю може бути забезпечено за рахунок національного виробництва, оскільки прогнозний рівень виробництва на 2018 рік складає 9305,9 тис. т. молочної продукції.

8. Встановлено сильнийпрямий зв'язок між виробництвом молока та кількістю корів (0,87 за таблицею Чеддока), помірний зв'язок із середнім річним надоєм (0,49 за таблицею Чеддока) та слабкий зі середніми цінами реалізації молока та молочних продуктів (0,13 за таблицею Чеддока). Виявлені тенденції щодо зниження поголів'я корів та обсягів виробництва молока в країні. Спрогнозовані тренди зміни обсягів попиту та пропозиції на різні види молочної продукції. Визначено, що виробничих потужностей України достатньо для самозабезпечення молочною продукцією.

9. Зазначена необхідність гармонізації законодавства України та ЄС щодо технічного регламенту виробництва молока завдяки відповідному проекту, розробленому Міністерством агрополітики, та реалізації основних складових елементів системи контролю за якістю та безпечністю харчових продуктів.

Важливими передумовами освоєння європейського ринку збуту продукції українськими аграріями, успішного функціонування підприємств молочної промисловості на цьому ринку є розробка та запровадження на рівні держави та окремих підприємств системи контролю за якістю та безпечністю харчових продуктів на основі підходу НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Points – система аналізу ризиків та контролю у критичних точках).

Оперативне впровадження європейських підходів щодо організації офіційного контролю за діяльністю підприємств, які функціонують в секторі молочного скотарства та переробки молока, його інструментів та важелів повинні забезпечити збільшення ступеню конкурентоспроможності їхньої продукції не тільки на вітчизняному, але й на зовнішніх, в тому числі європейському, ринках.

10. Основними рекомендаціями щодо покращення ситуації в галузі на сьогоднішній день є: виважена державна підтримка сільгоспвиробника, яка сприятиме розвитку тваринницького господарства, а також стимулюватиме до підвищення якості сировини; запровадження змін у системі енергозабезпечення переробних заводів та перехід до альтернативних видів енергоресурсів (переходу на когенераційні установки генерації електричної енергії, що мають високий рівень ККД), що забезпечить мінімізацію витрат та зниження собівартості продукції; налагодження технологічних процесів на підприємствах галузі, що створить умови для якісного використання молочної сировини і створення більш якісної продукції; безумовно ефективним є інвестування у ціну сировини для стимуляції виробників щодо підвищення якості продукції.

Загалом, виробництво молока можна зробити прибутковим конкурентоспроможним видом агробізнесу, проте цей процес є тривалим і вимагає багато інвестицій.

Список використаних джерел

1. Гончаров С. М., Кушнір Н. Б. Г 65 Тлумачний словник економіста / за ред. проф. С. М. Гончарова. – К.: Центр учбової літератури, 2009 – С. 305-504
2. Савельєв, Є. В. Пріоритети у реформуванні української економіки / Є. В. Савельєв, В. Є. Куриляк // Економіка України. – 2015. – С. 54-67
3. Липчук В. В. Маркетинг: навч. пос. / В. В. Липчук, Р. П. Дудяк, С. Я. Бугіль, Я. С. Янишин. - Львів: „Магнолія 2006”, 2012. – 456с.
4. Коцїй О.В. Теоретичні засади багатоциклічності формування економічної кон'юнктури / О.В. Коцїй // Економічні науки. Серія "Економічна теорія та економічна історія". Збірник наукових праць. ЛНТУ. – Випуск 6 (23). – Ч. 1. – Луцьк, 2009. – 123 с.
5. Румянцева С.Ю. Эволюция понятия и методологии анализа экономической конъюнктуры /С.Ю. Румянцева // Вестник СпбГУ, 2004. – Сер. Вып. 4. – С. 22–34.
6. Туган-Барановский М.И. Избранное. Периодические промышленные кризисы. История английских кризисов. Общая теория кризисов / М.И. ТуганБарановский. – М.: "Наука", 1997. – 734 с.
7. Кондратьев Н., Яковец Ю., Абалкин Л. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения. Избранные труды / Н. Кондратьев, Ю. Яковец, Л. Албакин. – М.: Экономика, 2002. – 550 с.
8. Коцїй О.В. Вплив циклічності розвитку господарства на формування економічної кон'юнктури [Електронний ресурс] / О.В. Коцїй. – Режим доступу http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_etei/2008_5_1/zbirnuk_ETEI_08_1_271.pdf
9. Schumpeter J. A. Business Cycles: A theoretical, historical and statistical analysis of the capitalist process/ J. A. Schumpeter. – New York Toronto London: McGraw-Hill Book Company, 1939. – 461 p.

10. Кучеренко В. Р. Основи економічної кон'юнктури [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Р. Кучеренко, В. А. Карпов ; Одес. держ. екон. ун-т. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 224 с.

11. Ляшенко Г.П., Лазебник Л.Л. Кон'юнктурні дослідження на світових ринках: Навч. посіб. / Г. П. Ляшенко, Л. Л. Лазебник. - Ірпінь: Академія ДПС України, 2003. – 342 с.

12. Ліпич Л.Г., Кощій, О.В. Економічна кон'юнктура: механізм формування та методологічні підходи до оцінювання: Монографія / Л. Г. Ліпич, О. В. Кощій. - Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – 220 с.

13. Радіщук Т.П. Сутність поняття кон'юнктури товарного ринку / Т.П. Радіщук //Економічні науки. Серія "Економіка та менеджмент": Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет, 2010. – Випуск 7 (26). Частина 3. – С. 3-14

14. Оболенцева Л.В. Кон'юнктурні дослідження галузевого ринку: підручник / Л.В. Оболенцева. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 249 с.

15. Виробництво молока в Україні / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

16. Говорушко Т.А., Дуда В.П. Продовольчий ринок молока України, його розвиток та перспективи // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. – 2013. – 18, Вип. 1/1. – С. 102-104.

17. Кернасюк Ю. Молочний сектор: реалії і перспективи / Юрій Кернасюк // видання «Агробізнес сьогодні», 2015. т. Березень, № 6. – С. 10-12

18. Савицька В.П. Актуальні проблеми розвитку ринку молока і молочних продуктів// Економіка АПК. – 2016, № 11. – С. 102-106.

19. Парамонова Т.Н. Кон'юнктура ринка. Исследование и анализ кон'юнктуры рынка [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.financial-lawyer.ru/newsbox/business_plan/141-530440.html

20. Молоко і молочні продукції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.grandars.ru/college/tovarovedenie/molochnye-produkty.html>
21. Молоко і молочні продукції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://technotest.com.ua/moloko-i-molochnye-produkty.html>
22. Кернасюк Ю. Потенціал українського молока на світовому ринку / Ю. Кернасюк // Агробізнес сьогодні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/ostannia-vip-novyna/4669-potentsialukraiinskogo-moloka-nasvitovomu-rynku.html>.
23. Бутенко М. І. Моніторинг розвитку ринку молока та молочних продуктів України / Спілка молочних підприємств України. За ред. М. І. Бутенко. – V випуск. – К. –2010. – 100 с.
24. Ткачук С.П. Развитие рынка молока и молокопродуктов Украины в условиях его адаптации к требованиям Европейского Союза // Биоресурсы и природопользование. – 2015. – 7, No 1–2. – С. 145-151
25. Савицька В.П. Актуальні проблеми розвитку ринку молока і молочних продуктів// Економіка АПК. – 2016, № 11. – С. 102-106.
26. Бутило Р. Законодавство ЄС про безпечність харчових продуктів. [Електронний ресурс] / Спеціалізовані семінари компанії Kesarev Consulting - Режим доступу: <http://www.milkua.info/uk/technews/193/>
27. Бутило Р. Контроль по-європейськи. [Електронний ресурс]/ Спеціалізовані семінари компанії Kesarev Consulting - Режим доступу: <http://www.milkua.info/uk/technews/197/>
28. Дудар Т.Г., Голомша Н.Є. Перспективи розвитку регіонального ринку молока і молокопродуктів// Економіка АПК. – 2012, № 9. – С. 126-131
29. Кічук Н.В. Особливості функціонування ринку молока в Україні: проблеми та перспективи розвитку. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://vsed.oneu.edu.ua/files/full/1_44_2012/208-213.pdf
30. Керанчук Т.Л. Сучасні проблеми розвитку молочного бізнесу в Україні / Т. Л. Керанчук // Глобальні та національні проблеми економіки: електронне наукове фахове видання. – Миколаїв: Миколаївський національний

університет ім. В. О. Сухомлинського, 2015. – № 4. – Режим доступу: www.globalnational.in.ua.

31. Бондаренко В. М. Розвиток ефективного виробництва молока та його промислової переробки в Україні / В. М. Бондаренко // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 61-64.

32. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

33. Особливості ринку молока в Україні. Виробництво і споживання. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://koloro.ua/blog/issledovaniya/osobnosti-rynka-moloka-v-ukraine-proizvodstvo-i-potreblenie.html>

34. Молочний сектор: реалії і перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichnyi-gektar/2805molochnyi-sektor-realii-i-perspektyvy.html>

35. Армстронг Г., Котлер Ф. Маркетинг. Загальний курс, 5-те видання: Пер. з англ.: уч. пос. – М.: Видавничий дім "Вільямс", 2001. – 608 с.

36. Савицька В.П. Актуальні проблеми розвитку ринку молока і молочних продуктів // Економіка АПК. – 2016, № 11. – С. 102-106

37. Саблук П.Т., Карич Д.Я., Коваленко Ю.С. Основи організації сільськогосподарського ринку. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 188 с.

38. Дудар Т.Г., Голомша Н.Є. Перспективи розвитку регіонального ринку молока і молокопродуктів // Економіка АПК. – 2012, № 9. – 126 с.

39. Кочетков О.В., Вольвак С.О. Маркетинг у підвищенні конкурентоспроможності молокопереробних підприємств // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 129. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2003. – С. 182-186

40. Державна фіскальна служба України [Електронний ресурс] – Режим доступу: sfs.gov.ua/

41. Дрекслер Б. Новости мирового молочного рынка / Б. Дрекслер // Молочная промышленность. - 2010. - № 1. – 62 с.

42. Головач В.М. Форми і методи державної підтримки виробництва і реалізації молока / В.М. Головач // Досягнення науки і техніки АПК. - 2004. - № 12. - С. 7-8.

43. Щербак В.В., Балджи М.Д. Організація управління діяльністю молокопереробних підприємств // Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання: зб. матер. Всеукраїнської науково-практичної конференції, 17 листопада 2016 р. – Харків: Національна академія національної гвардії України, 2016. – С. 326-329.

44. Особливості ринку молока в Україні. Виробництво і споживання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://koloro.ua/blog/issledovaniya/osobnosti-rynka-moloka-v-ukraine-proizvodstvo-i-potreblenie.html>

45. Стаття Асоціації виробників молока «Закупівельні ціни на молоко продовжують зростати». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://avmua.org/uk/post/zakupivelni-cini-na-moloko-prodovzuut-zrostati?milkua=1>

46. Даниленко А. С. Світовий та вітчизняний досвід регулювання ринку молока / А. С. Даниленко, О. М. Варченко, І. В. Свиноус та ін. – Біла Церква: БНАУ, 2012. – 236 с.

47. Касіян Р.Л. Економічна ефективність виробництва молока і напрями її підвищення // Науково-дослідний центр "Західагропромпродуктивність", 2015 – 1 с.

48. Мировой рынок молочной продукции, 2011–2013 годы // Пищепром Украины. – 2013. – № 18 (226). – С. 13-17

49. Баланс попиту та пропозиції молока та молокопродуктів (січень-жовтень 2013-2014рр.) [Електронний ресурс] / Інформаційно-аналітичний портал про молоко та молочне скотарство: розділ «Аналітика: попит та пропозиція»- Режим доступу: <http://www.milkua.info/uk/world/310/> розділ.

50. Ксенз Л. І. Огляд ринку молочної продукції / Л. І. Ксенз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.marketing-ua.com/articles.php?articleId=1456776547988-990-00-769>

51. Про молоко. [Електронний ресурс] / Інформаційно-аналітичний портал про молоко та молочне скотарство. - Режим доступа: <http://www.milkua.info/uk/aboutmilk/>

52. Мировой рынок молока и место Украины на нем [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://milkua.info/ru/post/mirovoj-rynok-moloka-i-mesto-ukrainy-na-nem>

53. Левицький В.В. Формування стратегій розвитку підприємств на засадах прогнозування кон'юнктури ринку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук.: спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)" / В.В. Левицький. – Львів, 2008. – 24 с.

54. Кучеренко В.Р., Карпов В.А., Соломенцев И. А. Проблемы конъюнктурных исследований на рынках товаров и услуг [Текст] / В.Р. Кучеренко, В.А. Карпов, И.А. Соломенцев // Научное издание. – Одесса: ОГЭУ, 2006. – 205 с.

55. Внутрішній ринок України: теорія та стратегія посткризового розвитку: наук.-метод. розробка [Текст] / В.Г. Бодров, Н.І. Балдич, В.О. Гусєв та ін.; за заг. ред. В.Г. Бодрова. – К.: НАДУ, 2011. – 80 с.

56. Экономическая энциклопедия [Текст] / под ред. Л. И. Абалкина. – М.: Экономика, 1999. – 1055 с.

57. Савенко А.Є., Коваль С.П. Дослідження ринкової кон'юнктури – важливий фактор фінансової стабілізації [Текст] / А.Є. Савенко, С.П. Коваль // Науковий вісник Академії муніципального управління, серія "Економіка". Збірник наукових праць. – 2009. – Випуск 6. – С. 19-26